

MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti és bevezetésekkel ellátja

MIKSZÁTH KÁLMÁN

3. KÖTET

A BÉLTEKY HÁZ

írta

FÁY ANDRÁS

II.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1908

A BÉLTEKY HÁZ

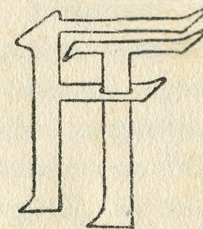
TANREGÉNY

írta

FÁY ANDRÁS

MÁSODIK KÖTET

GERGELY IMRE RAJZAIVAL

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1908

Porubay előtt, ki mindenkor nemesen tisztelé a szép nemet, kedvetlen vala ezen összeállítás. Személy és portéka, nagyságos uram.

Mindegy, kedves Porubaym, azon egy különbséggel, hogy amaz egész éltünk boldogságába, ez csak néhány forintunkba kerül. Nyíltszívűségnek kellene uralkodni mindkettő között, de ez örökre elérhetetlen tökélyéhez fog tartozni a világnak. Addig hajló vagyok a lovat úgy venni én is, miként közönségesen vétetik; jár az kézről kézre minden hibáival, miként nyomata elkopásaig a pénz, s csak az utolsó kéznél megy veszébe; mely kellemetlen csapás miként láthatni, csak keveset s ritkán érhet.

Kálmán az elhatározásra még néhány napot engede Porubaynak, mik alatt, a még hátra lévő számolásokat kelle bevégeznie. Emez erősen elvala tökélye magában, hogy a bárótól szabadúljon; mert lelke többé nem lehet nyugodt. Azt vélé bűn felett ül, s a mint Jusztinka és Angelica elkészülését megérté, mi sem tartóztathatá őt többé. Nyilalásról panaszkodék az ügyelő előtt, mit a sok ülésben kapott, lovat kért maga alá, hogy megrázassa magát, s felkerekedvén reá, útnak indúlt asszonyai után. Ezen útban találta volt őt Gyula a fogadóban, a tisztújításról jött vendégekkel.

Porubay egy városkában utólérte asszonyait, kikkel már akkor együtt volt báró Felsen Edvárd is, vürtembergi rokona Jusztinkának, s egykori szem-betege. A hálás ifjú, most férfú, folytonos

szemrehányásokkal gyötrötte magát, hogy szerelmével világba úzte jötevőnéjét. Nősülése után azonnal Jusztinka fölkereséséhez fogott; de őt, ki nemzetségi nevét nem használta, föl nem lelhetette, magyar földön létét pedig nem is gyaníthatta, több ízben hallván elhatározását, hogy arra lépni nem fog többé. Gyanakodott azonban, miután a német tartományokban tett nyomozásai sikertelenek valának, hogy a honvágy, mit nála több alkalommal sejtett, őt a magyar honba voná, s kiindúlt ide: látni egyúttal rokonit, Jusztinkát pedig kényletes életre hozni be vürtembergi birtokába. Az ember akként van életével, miként kertalkotásával. Únás követi ezt, mihelyt a tulajdonos minden szakasszal készen van, s többé nincs reménye újhoz, és várás öröme nem izgatja őt. Csupa fentartás igen is nyugalmas, s már lankadozó éldelet. Így volt Edvárd is elérte házi boldogsága körében. A hála szivessége, új nyájas jövendőt ígért neki Jusztinka sorsának könnyebbítéséből, s lelkes nője előre szerette a barátnét ismeretlen rokonában, és szeretett férje orvosnéjában, s kies napokat reménylt magának az új háztag ohajtott társaságában. Leirása, de főkép gyógyításai után, csakhamar nyomába akadt Edvárd Jusztinkának. Lelkes kifakadó volt öröme, mely kiskorrig magának Jusztinkának is olvasztott le szíve jegéből valamit.

Azon fogadóba, melyben Edvárd az asszonyokkal és Porubayval szállva volt, érkezett egy ángol utazó is, ki a magyar föld számos ritkaságai közt,

a magyar bányákat látni jött, s ezeknek beutazása után most legközelebb az aggtelki baradlát készült meglátogatni. Erről annyi jelest olvasott ő fel Edvárd előtt, Porubay pedig hírek után annyi csodást horda fel a barlang felől, hogy végre Edvárdot is elfogá a kívánság: látni ezen játékát a természetnek; s asszonyait is rábírá látogatására. Fölkerekedék az egész társaság, az angol társul csatlá magát hozzá, s minthogy csak félnapi járóra valának Aggtelektől, másnap délre behajtatának ennek csárdájába.

A csárdás, a barlang egyedüli rendes vezetője, nem vala otthon; borokért jára Eger tájára. Helyébe egy más vezető ajánlkozék, ki őszintén megvallá ugyan, hogy a barlang belsejében még járatlan, de addig, meddig azt ismeri, kész és biztos vezető leend. Többen a helybeliek közül, szósak valának a barlang különöségei felől, s miként lenni szokott, hogy becseset adjanak a táj nevezetességének, nagyíták annak csodáit és veszedelmeit; több borzasztó eseményeket, s a barlang szétszótt rejtékei közötti eltévedéseket hordogattván elő a bámuló vendégeknek. A báróné borzadozék a bemeneteltől, s csak alig vala bírható erre; de a férfiak, s magok a többi nők is megnyugtatók őt biztatásaikkal. Jusztinka érdektelen közönyösséggel indúla a barlang felé, Angelica pedig hallván a hely veszélyeit, mintegy örvendő ohajtozással. Az ő roncsolt szívével most minden bús tárgy, minden borzasztó vidék különösen egyezni látszék. Neki, ki gyermeksége óta csak holt vilá-

got bírt, kinek csak Kálmán, s irántai szerelem volt élő világa, s ez oly kietlenül halt el szívének — végetlen, elbírhatlan súly vala az élet, s vágyakodva csüggének a merre utazék, temető-kerteken bús tekintetei.

A vezető elkészíté hárs-fáklyáit, tűz-eszközét, s beindulván a barlangba, maga után kéré vendégeit. Titkos borzalmakkal lépdelenek azok be a szoros nyíláson utána, de tágula keblök, a mint bent az üregek is tágúltak. Csodálat és a természet ura iránti tisztelet lépék meg az egész társaságot, a barlang ritka tüneményei szemléltére. A földalatti magas menyezetek csillogó fényeikkel, hűs enyhítéseikkel, csergedező vizeikkel, a különféle csodás alakú kőcsepegések, mik között, zúgó denevérek szállongtak, különös alakokat öltött osztályai ezen kis alvilágnak, mikből kis erővel szabad kénye szerint teremthette műveit a képzelet, — mind bájos tündérlettel hatának a sejtő lélekre.

Az én jártasságom csak eddig hat, nagyság uraim, asszonyaim! mondá a vezető, a mint egy üregbe jutának, hol két nyílás még további nyúlására mutatott a barlangnak; de a melynek szövényeit rettegé a vezető.

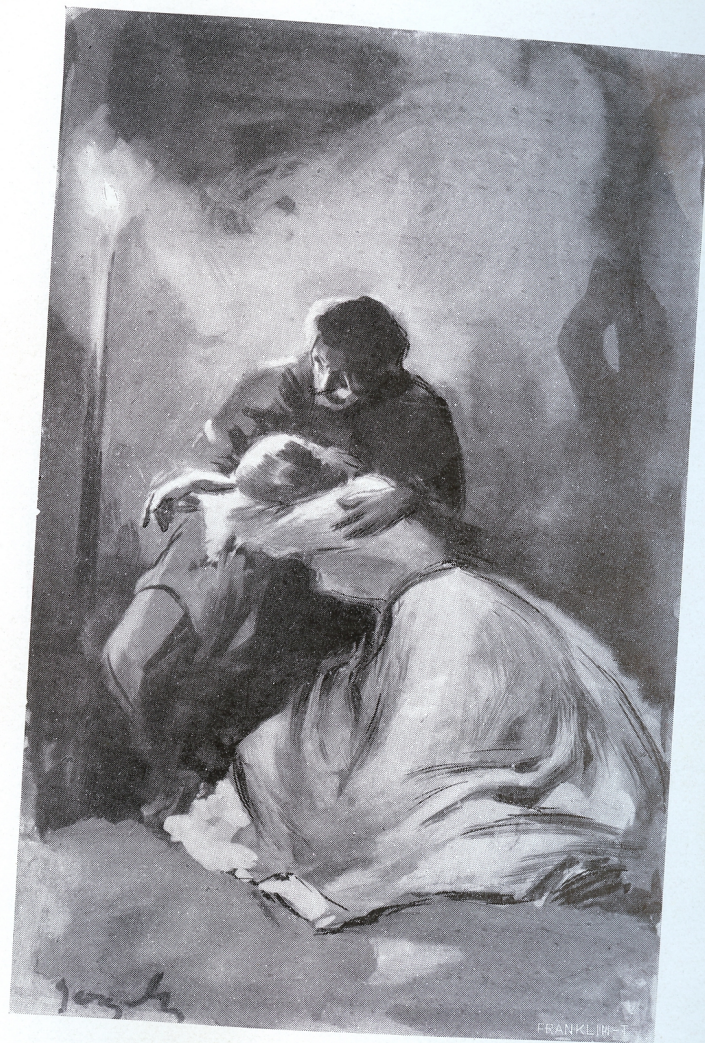
De a barlang tart tovább is? kérdé Edvárd.

Annak még egy halandó sem ért végére, felelé a vezető. A csárdás ugyan még ezentúl is jó mélyen tudja a járását benne; de ő sem meri állítni, hogy egészen kitanúlta volna a barlangot. Ezentúl már veszélyesebb a járás a sok elágazó nyílások

miatt, mik közt hamar eltéved a jártas is, vélvén hogy kifelé halad, beljebb bolyong, s éhségnek halála lesz gyász sorsa.

A vezető, hogy még inkább megérdemlje áldomását, kifogyhatlan vala történetecskében, mikbe oly mélyen merűle, hogy feledvén tisztítani fáklyáját, ez elaludt, s tüzet ütnie kelle. Újra lobogott a fáklya, s vissza-indulóban volt immár a társaság, a mint Jusztinka borzadással veszi észre, hogy Angelica hiányzik. Halvány rémület lepe el mindenkit; a vezető semmi igérettel nem vala bírható arra, hogy járatlan s neki ismeretlen úton keresésének eredjen. Kiáltozzák nevét Angelicának, de csak saját szavok hangzik vissza. Borzasztó a jelenet, iszonyú szívszorongása a társaságnak! Ekkor Porubay eltökélve kap néhány fáklyát kezébe, s meggyújtván azokból egyet, azon a nyíláson, mely felől állottnak tudá Angelicát, elindúl keresni azt, erősen elhatározva magában vagy vele térni vissza, vagy vele osztani meg a halált.

Angelicában már az úton szokatlanul borongott az élet-unalom, a vezető elbeszéléseire pedig, egyszerre átvillant lelkén azon határozat, hogy itt tévessze el magát a társaságtól; így egyszerre szabadúland, gondolá magában, tépő kínaitól, s azoktól is kik még szívének kedvesek, egyszerre szakadni fog, a halkas megválás gyötrelme nélkül. A fáklya kialvását használta volt tökéletére, s besuhant a legközelebbi nyíláson. Ez egy kis üregre nyílt, melyből csakhamar nagyobbba ért, s

*Én gyilkos, én kétszeres bűnös! — hiálta, kezeit
tördelve és Porubayra borula . . .*

innen egy tágas boltozat alá lépett. Ide már nem hatott a fáklya világa, éj sötéte vette a lánykát körül, tapogatózott kezével a nedves falakon, de nyílásra nem akadt sehol. Egyszerre borzadállyal futotta őt végig azon gondolat, hogy már halál leánya. Az élet szeretete hatalmas kapcsaival kapott szívébe, bánta hevenyészettét, tért volna, de hasztalan kereste a nyílást, melyen bejött: lázadt képzetében felfordúlt a világ s fekvése a barlangnak. Felzajlott kétség és szorulás fogták el szívét, téboly zavarban kerengett kiskorig az üregben, s eliszonyodtában magán kívül rogyott össze. Így találta őt Porubay ájultan a nedves földön. A társaság húzamosan hasztalanul várva a pár megtérését, kisietett a barlangból, hogy jutalmakkal szólítsa fel a falu embereit a keresésre. Elhalt minden hang a barlangban, s Porubay mi reményt sem látott maga előtt, nem más sorsot, mint azzal megosztott kínos halált, kit oly kedvesen ohajtott visszaadni az életnek.

Angelikát hamar felocsúdtatta ő a barlang vizével. Heves lángba csapott ki az élet-vágy a lányka szemébe, a mint Porubayt megpillantotta, kiskorig szabadulását véelve. De borzasztóbb lett kétsége a mint megértette, hogy ő utána indult, s őt is, a hű lelkűt, magával együtt bizonyos halálba rántotta. Én gyilkos, én kétszeres bűnös! kiálta kezeit tördelve, és Porubayra borula. A bús lelkű férfiú egyik kezével átkarolá a lánykát, másikat búsán emelé fölfelé: oramus, így könyörgött szíve mélyéből, parce pio generi et propius res aspice

nostras! — Nyájas nyugalommal, s emelkedett szívvel vigasztalá kedvesét, gondosan csöpögteté roncsolt lelkére az ég bizalmát, s a vallás szép malasztjait. Majd égő fáklyával keresé a nyilást visszafelé, de kételkedve akada fenn, mert az üregből három nyilás ágazott szét. Egymás után tön kísérletet Porubay mindnyájával. Hogy tovább ne tévedjen szétforgácsoló fáklyáját, s az elhintett forgácsokkal biztosítá a visszautat magának. Két sikertelen próba után, végre a harmadik nyiláson indulának, hol az Angelica elejtett zsebkendője, azonnal lelket öntve nyugtatá őket, hogy jó úton járnak; s így visszajutának oda, hol a vezető elbeszéléseit tartá. Ha szinte nem találák is ott többé a társaságot, de bizván fölkerestetéseikben, a remény nyájas sugára élesztve köszönt be lelkeikbe. Úgy tetszik jó Angelica, mondá Porubay, a gondviselés ismét emberi segély alá vezérlett bennünket. Innen ne távozzunk, hogy ne tévedjünk. — Leülének egymás mellé, egy csepegvényoszlop-darabra; Angelica lehajtá fejét barátja ölébe, a bágyadás álmod lengete szemhéjjaira, s darabig szunnyada.

Porubayt különösen hatá meg ezen fájdalmas boldogsága. Ölében bírni földi mennyét és még is oly távol esni tőle! karjai közt tartani az élet szép boldogságát, s borzasztó halállal állni szemközt! mily kínos ellenetek!

Angelica fölédredt, s mély sötétségtől látta körülövedzve magát. A fáklyák mind elégték immár, s új nyugtalanság, új szorongás környezte szívét.

Jó e segítség édes Porubaym? szólt lassudon, vagy iszonyú halál marad sorsunk? Engedjen meg jó barátom, hogy bűnhődésemmel önt gyász végzetembe vonám!

Kedves Angelica! felele enyhítve Porubay, nekem kevéssel van több vesztetni-valóm az étellel, mint megszokása annak. Kor és biztató remények nem kötnek oly erősen hozzá, mint téged jó lányka; de bízzunk — mieink mindent elkövetendnek értünk. — Ismét szerencsés vala szelid nyugalmat lopni be a lányka szívébe, mi nélkül maga is szükölködék. Sejté, hogy Angelica diderg a nyirkos hidegben; levoná magáról saját köntösét s belé pólyázá a reszketőt. Biztosan simúla a lányka jótevő barátjához, ki most egyedül álla az élő világból körülte s oly lelkes, oly áldozó jó akarattal álla körülte! Csupa hálává olvada Angelica szíve iránta. — Ó ha még életet, s azt hozsuzút adnának az egek nekem, kiálta, hogy leróhatnám ha csak egy részét is Porubaym iránti nagy tartozásomnak! — Lelke hevével borúla jótevőjének mellére.

Porubay sejté, hogy a figyelemnek elfordítása legalkalmasabb ír most Angelica lelkének; ellenben csend és hallgatás, a halál rémítő képeit riasztják fel lázadt képzeletében. Ennélfogva előhordá a régiségekből azon hősoket, hősnéket, kik nagy lélekkel mentek a halállal szembe, s gondosan foglalatoskodtatá a lányka elméjét, hogy önmagától és sorsától elvonja azt. Ilyekkel, s főkép egy jobb élet biztató reményével kívánta edzeni

a lányka lelkét. S nekünk a régi bölcseknél egy fegyverünkkel többünk van a halál rettegése ellen, így szóla, nekünk, kik azt hisszük, hogy nem húnyunk el örökre, hogy élünknek csak első felvonását zártuk be, s hátra vannak a szebb kifejtés scénaí. Azon nyájas sejtemények, azon epedő vágy, azon édes szüksége lényünknek, mi- ket egy jobb, egy szebb élet nyájas gondolatja, s biztató reménye költnek keblünkben, csak azért adattak volna-e belénk, hogy kínozzanak? s teljesületlenül hamvadjanak el gyarló testünkkel? e számos isteni lángok, égi tehetségek bennünk, csak e földi salak életre nyújtattak volna-e örök szomjúl számunkra? A jó természet, mely bölcs gazdálkodással, csak annyi eszközt használ fel czéljaira, mennyit ezek kívánnak, egyedül bennünk vétette, csalva vétette volna-e el nagy rendjét? Nem Angelica! Saját magunkban hordozzuk annak kezességét, hogy élni fogunk, hogy szebb létben fogunk élni! Így miért remegnénk megtapodni azon ösvényt, mely tisztább örömökre elköltözött kedveseinkhez vezet bennünket, s hátramaradottjainkat utánunk hozandja egykor?

Bágyadozó szemei immár az éjet jelenték. Porubay biztatások közt altatá el Angelikáját, s később magát is elnyomá a jótevő álom. Erősödve ébredének fel; de most a lányka éhségről kezdé panaszkodni. Növekedék nyugtalanságok, s az éhség halála előtűne lelkeiknek, minden borzasztásával. Kétségök a szerint hága, miként a várt segély késék. Csüggedés és éhség gyötrék lelki és testi

erejüket, s enyhítésül csak víz, és sikertelen vigaszok valának hatalmukban. Az idő borzasztón hosszú vala szenvedéseiknek, a nap egybe olvadva az éjjel körültek, s a halál óránként közelebb lépedele feléjük.

Az éhség kinzó kezdett lenni párunknál, s a testi erő fogytával fogyatkozni annak lelki ereje is. Angelica aléltan feküdt, s érzékenyen búcsuját nyögte barátjának. Porubay magáról feledkezve, ápolta a lányka roskadó erejét; de súlyedni készültek saját reményei is. Egyszerre csengés s majd emberi hang ütött füleibe. Fölélesztette hírével Angelikát — zajosan dobogtak szíveik elfogott lélekzeteik alatt, míg hallgatóztak. Nem csalódtak — emberi zaj volt — az ő keresők zajai!

A társaság leírhatlan rémüléssel, s kínos nyugtalansággal szólított fel minden segélyt az eltévedt pár felkeresésére. Nagy összeget tett fel Edvárd és az angol az ajánlkozónak. Nem akadt senki. A barlang évek óta mintegy saját országa s pénz-bányája volt a csárdásnak, s ez csak harmadnapra váratott haza; nem volt hát más mód, mint lovasokat küldeni eleibe, s friss lovak megrendeltével hazajöttét siettetni. Mihelyt megérkezett a csárdás, kizajlott vele a társaság, s nagy része a helységnek, részvétből inkább, mint pusztá újságvágyból; mert egyik szép tulajdona az az emberiségnek, hogy a szerencsétlent szívesen fogadja részvételével rokonának.

Halál-remegésből egyszerre élet öröme de-

rúlni, halál gyötrő rémei helyett egyszerre szív-rokonokat ölelni — súlyosabb változás, nyomasztóbb özöne a kéjnek, mintsem azt gyarló emberi szív és test elviselhetné. Angelikát mint nem eszmélőt vivék ki az örvendést zajgó nép közé, s átadák az orvosnak; Porubay pedig miként lábba-dozó beteg vánszorga utána. Az élet, mint vesztett, de küzdéssel visszanyert vagyon, nyájasabban mosolyga most feléjük, s a feléledt Angelica kéz-szorítással sepegé barátjának: csak még is szép a világ, s az élet benne!

Szép, mondá Jusztinka, neheztelő gyöngédséggel, még az igazán szerencsétlenre nézve is! Szerencse, hogy gyöngék vagyunk elgázolhatni a természet örök törvényeit, mert bizony elég bohók volnánk ezt akarni néha!

Porubay önfeláldozása, még egyszer oly forró tisztelést szűle neki a társaságnál, mint melyet előbb bira; Angelica pedig nem lelé mértékét hálájának. Majdnem elszoktatá a sanyarú férfit figyelemével, kényeztető gondoskodásával, s hálás szívének zajos ömledésével. Jusztinka, ki rég sejté vala Porubay érzeményeit, fülébe súga Angelicának. Fény derül egyszerre Angelica arca körül, örvendve, hogy saját éltének becset adhat boldogfításával annak, kit oly forrón tisztel, kinek annyival tartozik; nemes tökélet villan meg azonnal lelkében. Feledve van saját szívének forró szerelme, úgy tekint saját életét, mint Porubay tulajdonát, s győződve van, hogy a nemes lelkűvel boldogtalan nem lehet. Szerelem ugyan nem voná

őt felé, de igen tisztelet és forró hála; s mi közeles a lépés ezektől amahhoz!

Porubay keblét soha nem érzett kéj dagasztá, a mint Jusztinka őt Angelica elhatározása felől tudósítá. Kiskorig utánereszté érzelmeit boldogságának, de majd eszmélvén lelkében: nem asz-szonyom, így szóla, s megfogá Jusztinka kezét, fogassa meg, esedezem, az angyali lánykával azt, hogy nekem áldozattal nem tartozik. A szívnek saját jogai vannak, mik kényeink alá nem esnek. Addig míg hivatalom akad, lesz módja a jó léleknek kiismerni saját szívét, s nekem sok gyöngéimet; s ha még mindezek mellett is eltökéli boldogságomat — akkor dicsőültek örömeivel ragadom meg ezt, mit most szívem elfogadni mind átal, mind nem mer!

Jusztinka becsülte a szerény férfiú nemes eszméletét. Többé mi czélzás sem került elő közte és Angelica között; de Angelica hova-tovább megerősödék föltétében, naponként új-új jeleit látván Porubay tiszta jellemének; valamint Porubayt is mindinkább forróbb vonzalom hajlította a kedves lányka felé.

Jusztinka ügyelése alatt, Angelikának egész lényében tetemes változások történtek. Az eddig csupán művésznő, kezdte magát házi nőnek képezni ki, előre úgy tekintvén sorsát, mint szegény módú Porubay nőjeét. Azok a szokatlan, csak lashedan jövő házi ügyességek, valamint egy részről új kecsket kölcsönöztek a deli lánykának, úgy más részről annak szíve nyugtatásait is ige